

Bölüm 4

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE POLİTİKALARI UYUM SÜRECİNİN HAVA KALİTESİ KONTROLÜNE YANSIMALARI

Nuriye GARİPAĞAOĞLU¹

GİRİŞ

Hava kirliliği, atmosferde parçacık, gaz, su buharı ve koku şeklindeki kirlleticilerin insan sağlığı ile birlikte, bütünüyle canlılara ve ortama zarar verecek konsantrasyonlara ulaşması halidir (Garipağaoğlu, 2002, 2008, 2015). Hava kirliticilerin konsantrasyonlarına ait limit değerler, uluslararası kuruluşlar ve çeşitli ülkeler tarafından “hava kirliliği standartları” ile belirlenmiştir. Türkiye’de de hava kalitesinin korunması ve yönetimine dair mevzuatta birçok yönetmelik bulunmaktadır. (Tablo 1 ve 3). Hava kirliliğinin çevresel etkisi oldukça değişkendir. Atmosfer kirliticileri, gerek gaz ve gerekse partikül halinde, öncelikle insan sağlığına, hayvanlara bitkilere, iklime ve bütünüyle ortama zarar vermektedirler (Erinç, 1984; Kırımhan, 2006; Karpuzcu,1994; İncik, 1994). Türkiye’de hava kirliliği, daha ziyade evsel ısınma maksadıyla tüketilen kalitesiz yakıtlara ve motorlu kara taşıtlarına bağlılık göstermektedir (Garipağaoğlu, 2002). Özellikle 1990’lı yıllarda ısınma amacıyla konutlarda tüketilen fosil katı yakıtlar ve fuel – oil, hava kirliliğinde belirleyici olmuştur. Tüketilen kalitesiz yakıtların kükürt ve kül oranlarının yüksekliği, yanlış yakma metotları, Türkiye’de evsel ısınmaya bağlı hava kirliliğini artırmıştır. (Garipağaoğlu, 2008). Bu sebeple ülkemizin hava kalitesi, genellikle soğuk dönemde (Ekim- Mart arası) bozulmuştur. Sıcak dönemde ise kirlilik, motorlu kara taşıtları, inşaat, endüstriyel faaliyetler gibi kaynaklarla birlikte atmosferik toz taşınımlarından etkilenmektedir. Esasında Türkiye’de görülen hava kirliliği, beşeri kaynaklara bağlı olduğu kadar, zaman, zaman fiziki çevre şartları tarafından da etkilenmektedir.

Türkiye’de hava kirliliğinin kontrolüne yönelik ilk düzenlemeler, bazı yasalarda yer almakla birlikte doğrudan yasal düzenlemeler daha sonra yapılmıştır.

¹ Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, nuriyeg@marmara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4967-8536

diğer kirleticilerde Avrupa ülkelerinde uygulanan limit değerlere ulaşılmış olması, önceki yıllara nazaran Türkiye hava kalitesinin artmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- AB Çevre Müzakerelerinde Türkiye (file:///E:/AB%20%C3%87EVRE%20M%C3%9C-ZAKERELER%C4%B0NDE%20T%C3%9CRK%C4%B0YE.pdf. Erişim Tarihi: 25/08/2023).
- Çakır, Sümer. G. (2014). Hava Kirliliği Kontrolü: Türkiye’de Hava Kirliliğini Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemelerin ve Örgütlenmelerin İncelenmesi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 13, 37 – 56.
- Eriñç, S. (1984). Ortam Ekolojisi ve Degredasyonel Ekosistem Değişiklikleri. İstanbul Üniversitesi. Deniz Bilimleri Ve Coğrafya. Enstitüsü Yayınları, No: 1, İstanbul.
- EU (European Commission), (2019). Air Quality Standard. <https://ec.europa.eu/environment/air/quality/standards.htm>, (Erişim Tarihi: 5 /03/ 2020).
- Garipağaoğlu, N. (2015). Türkiye Ortam Sorunları Coğrafyası. Yeditepe Yayınevi (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı), İstanbul.
- Garipağaoğlu, N. (2008). Türkiye Şehirlerinin Hava Kalitesinin Zamanla Değişimine Bağlı Bir Sınıflandırma. 5.Ulusal Coğrafya Sempozyumu. 357-368, Ankara.
- Garipağaoğlu, N. (2002). Türkiye’de Hava Kirliliği ve Coğrafi Esasları. Arya Matbaacılık Yayıncılık LTD. ŞTİ. İstanbul
- Garipağaoğlu, N. (2019). Türkiye Hava Kalitesinin Havza Tabanlı İncelenmesi ve Yönetilmesine Dair Bir Öneri. 1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı, 933-949, İstanbul.
- Garipağaoğlu, N. (2020). Türkiye’nin Hava Kalitesinin Maksimumlar ve Limit Değerler Açısından İncelenmesi. Türkiye’de Coğrafya Araştırmaları. 186-222. Gazi Kitabevi, Ankara.
- İBB, Çevre Koruma Ve kontrolü Daire Başkanlığı Çevre Koruma Müdürlüğü (<https://hava.kalitesi.ibb.gov.tr/Icerik/mevzuat/turkiye-standartlari>).
- İnecik, S. (1994). Hava Kirliliği. İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul.
- Karpuzcu, M. (1994). Çevre Kirlenmesi Ve Kontrolü. Kubbealtı Neşriyatı, 28, İstanbul.
- Kırımhan, S. (2006). Hava Kirliliği Ve Kontrolü. Turhan Kitabevi, Ankara.
- T.C. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı (<https://www.havaizleme.gov.tr>. Erişim tarihi: 04-05-2022).
- T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Hava Kalitesi Bülteni (2011-2014). (<http://www.csb.gov.tr/> Erişim tarihi: 03-02-2016).
- T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (<https://cygm.csb.gov.tr/yonetmelikler> Erişim Tarihi: 10-5-2021).
- TÜİK, Hava İstatistikleri (1990-2011). (<https://biruni.tuik.gov.tr/cevredagitimapp/hava.zul> Erişim tarihi: 3-4-2008, 10-3-2010). (<https://cevreonline.com/yonetmelikler/>).
- (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/> 12-03-2009).
- (<http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/> 12-03-2009).

Coğrafyada Güncel Araştırmalar I

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19678&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>(Erişim Tarihi: 01/09/2023).

https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2021_turkiye_report_tr_27.11.2022_22.05.pdf (Erişim Tarihi: 06/09/2023).